

RUSKÁ SOFIOLÓGIA

Smer, ktorým sa uberá slovanské myslenie, vidno v ruskej náboženskej filozofii, zvlášť v sofiológii Vladimira Soloviova, Sergeja Bulgakova a Pavla Florenského. Aj keď tu nemožno zatiaľ hovoriť o ozajstnej duchovnej vede, ale len o filozofickej intuícii, nachádzame u nich podstatné črty budúcej slovanskej duchovnej vedy v zárodku.

Cítiť, že na rozdiel od západného pozitivizmu má táto filozofia ešte budúcnosť pred sebou, pretože je spojená so životom. U Soloviova vidno, ako je každá myšlienka preniknutá vôľou uviesť ju do života, ako jeho teoretické bádanie mieri bezprostredne vždy na praktické ciele a ako mu z tohto mravného zápasu uviesť ideál do života späť tryská inšpirácia pre jeho filozofiu. Väčšina filozofie na západe už nie je spojená s touto vôľou, dostala ráz abstraktnej špekulácie, stala sa kabinetnou hrou intelektu, ktorá stratila kontakt so životom. Slovanskí myslitelia vždy dôrazne upozorňovali na nebezpečie abstraktných výskumov, v ktorých nie je život. Slovania hľadajú pravdu živú a konkrétnu. Pravda nie je mätva abstrakcia, pravda zapaľuje dušu, dáva život. Pravdivé je len to, čo má moc premeniť životy. Bytie nemožno pochopiť len poznaním ako čírym myslením, ale živým poznaním alebo „poznaním-životom“, dosahovaným vo chvíli, keď naše ja sa neuspokojuje len s odťažitým pozorovaním nejakého predmetu, ale týmto predmetom žije. Filozofiou Slovanov je konkrétny idealizmus.

Pravda je ďalej všejediná, jednotná, celistvá. Pravdy nemôžu byť dve alebo viaceré; jedna teologická a druhá vedecká, jedna filozofická a druhá náboženská, jedna pravda rozumu a druhá pravda srdca. Jednostranná pravda nie je pravda. Zmysel života nemožno odhaliť, keď sa vnútorný svet človeka a jeho vonkajšia situácia a osud skúmajú každý oddelene, pretože tento spočíva práve v odhalení vzťahu medzi nimi.

Soloviov sa usiloval o syntézu teológie, racionálnej filozofie a pozitívnej empirickej vedy. A sofiológia sa definuje ako „organická syntéza kozmológie, antropológie a teológie“. „Cieľom sofiológie je intuícia všejednoty“.³⁵⁸ Chce prekonať rozdelenie medzi rôznymi formami poznania. Na západe sa medzi filozofiou a teológiou prísne rozlišuje; ale v mysli slovanského východu sú filozofia a náboženstvo nerozlučné. Sofiológovia bezprostredne spájajú výsledky vied s teologickými úvahami. Slovanský východ nepredpokladá oddelenie jedného od druhého, ale pokresťančenie jedného druhým.

Po ďalšie, láska a krása sú u Slovanov gnozeologickým princípom. Je starou tradíciou východnej cirkvi, že srdce je orgán intuitívneho poznania, pokiaľ je očistené láskou a osvietené Duchom. Na tom je založená kardiognóza (poznanie sãdc alebo poznanie srdcom) ruských starcov. Láska je bránou k poznaniu. Mimo lásky nemožno poznať, ako sú rôzne podstatné prvky života hlboko navzájom spojené, a tieto sa rozpadajú vo chvíli, keď chýba láska. „Opravdivé poznanie je v láske a je mysliteľné len v láske“, zhãňa Florenskij.³⁵⁸ Celistvá pravda sa zjavuje len celistvému človeku. Človek musí najprv spojiť všetky svoje schopnosti - rozumové, estetické aj svoj mravný zmysel, ak má dospieť k poznaniu skutočného sveta nadrozumových právd, ktoré sa vzťahujú k Bohu.

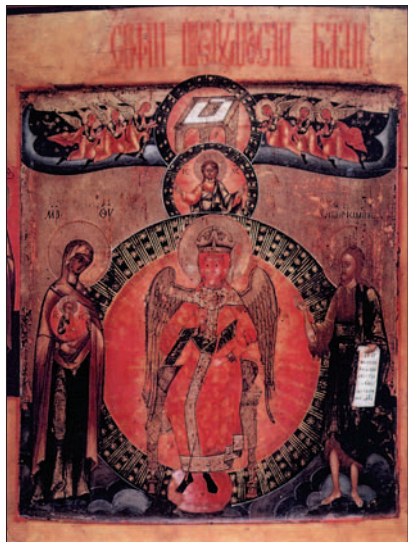
Zdokonalený zmysel pre krásno sa Slovanom premieňa na orgán poznania. Bola to *krása* liturgických obradov v chráme sv. Sofie v Carihrade, ktorá podľa Nestorovej kroniky presvedčila slovanských poslov o *pravdivosti* kresťanstva. Pravoslávny východ považuje maľby na ikonách za „pravdi-

Vladimír Soloviov (1853-1900).

Pavel Florenskij (1882-1937) a Sergej Bulgakov (1871-1944).

Ikona sv. Sofie.

vé“, za „vyučujúce pravdu“, rovnako ako písmo v knihách. Krása je tajomstvo, ktoré niečo znamená, ako hovorí Tarkovskij: „*Krása je totiž symbolom niečoho iného. Čoho presne? Krása je symbolom pravdy*“.³⁵⁸

Aj Soloviov vychádza z vízie duchovnej krásy, všejednoty, múdrej stavby sveta, v ktorej sa všetko zrkadlí jedno v druhom a celá mnohosť v jednom, v tvári jednej nebeskej bytosti, Sofie. Nejaká skutočnosť sama osebe je nepekná, ale stáva sa krásnou, keď ňou začne „presvitať“ nejaká vyššia skutočnosť. Krása ako priehľadnosť, priezračnosť dospeje ku svojej dokonalosti, až budeme vidieť Boha vo všetkom. Z intuície tejto bytosti žiariacej krásou čerpá Soloviov všetku svoju inšpiráciu:

*V jedinom mihnutí oka som videl, ako Všetko je len Jedno,
a Jedno potom krása tváre jedinej ženy.*³⁵⁸

Platónove idey, ako správne hovorí Bulgakov, „*neexistujú ako logické abstrakcie, ako schémy vecí, ale sú to osobné podstaty, anjeli Slova*“.³⁵⁸ Anjeli ľudí, kostolov, národov, živlov, všetky anjelské hierarchie sú údy stvorenej Múdrosti. Sofia je obrazom tých ideí, ktoré sú základom kozmických procesov, ktoré sa označujú výrazom stoikov *logoi*. Sofia ako celok je entelechiou, dušou sveta, „Anjel strážny celého stvorenia“, ktorý vedie vesmír k jeho cieľu. Na novgorodskej ikone má podobu okrídlennej bytosti nesúcej nápis *Omnia conjugo* (spojujem všetko).

V očiach Slovanov je Sofia zosobnená; je osobou, ako to vidíme už vo sne svätého Cyrila, brata svätého Metoda. Je krásou stvorenia, „slávou sveta“, „ozdobou vesmíru“. „*Čistota srdca, panenstvo, úplná a nepoškvrnená čistota sú nevyhnutnými podmienkami, ak máme uvidieť Sofiu-Múdrost*“.³⁵⁸ Táto vnútorná panenskosť, cudnosť, je totiž to, čo alchymicky premieňa citové a obrazné sily duše, dovedty chaotizujúce a subjektívne, na silu exaktnej imaginácie, duchovné oko, schopnosť vnútorne vidieť. Sofiologicalké poznanie je ikonické, je v Hurbanovom zmysle viac videním ako vedením, „*je viac poznaním pomocou obrazov, než pomocou pojmov*“, ako potvrdzuje Berďajev.³⁵⁸

Sofiológia vyžaduje duchovnú víziu, vyžaduje odpútať sa od hmoty a na hmotu viazaného mätveho racionalizmu. Pozitivistickou metódou možno dospieť vždy len k tomu, „čo je“, nikdy nie k tomu, „čo má byť“ a k pravému zmyslu bytia. Soloviov prirovnáva takých racionalistov k „*hypnotizovanému kohútovi, ktorý nedokáže prekročiť čiaru urobenú kriedou a považuje ju za prekážku*“.³⁵⁸